

Deprem, devlet ve ideoloji

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Geçen hafta sonu Tarih Vakfı'nın düzenlediği, '6. Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu'na katıldım. Konu, '17 Ağustos Depreminden Neler Öğrendik' idi. Konuşmalarımızı yapıp çıktıktan kısa bir süre sonra deprem oldu. Televizyonları izledikçe, o sempozyumda aktarılan deneyimlerin, getirilen önerilerin ne kadar doğru olduğunu insan hem şaşarak hem de kahrolarak görüyor. Çünkü, her şey gelip anlamsız bir çelişkiye dayanıyor. Bütün sorunları aşmaya yetecek kadar bilgi ve irade birikimi var. Çıkmaz, devletin bunları örgütleyememesi ve kullanamaması.

Sorun, sanıldığı gibi devletin bir planının bulunmaması değil. Aksine, devletin krize yönelik birkaç planı birden var. Fakat hem bunları kullanmayı bilmiyor hem de planlar kullanılsa bile sonuç vermiyor. Bu da şaşırtıcı bir durum. Çünkü, plan, sonuçta devletin, kaynaklarla talepleri belli bir optimum noktada kesiştirmesi. Üstelik, plan, hele krize yönelikse, beklenmeyenleri de içermelidir. O takdirde, niye bizdeki planlar yetersiz kalıyor diye sormak gerekir. O soruya verilecek cevap da esas itibariyle işin ideolojik yanılla ve devletin örgütlenme biçimiyle ilgilidir.

Türkiye'de plan, Soğuk Savaş yıllarının getirdiği bir mantıkla hazırlanmıştır. Bu mantık, hem bir 'düşman' varsayımını devreye sokar hem de alabildiğine merkezcidir. Oysa, bu model artık eskidi. Soğuk Savaş ertesinde, merkezi planların kullanılmaması tamamen ideolojik bir tercih. Çünkü, amaç artık merkezi değil çevreyi, yani yerelliği güçlendirmek. Kaldı ki, toplumsal, siyasal ve iktisadi hareketlilik zaten çevreye kaymış durumda. Baştan beri çevrenin etkili olduğu toplumsal örgütlenmelerde ve devlet oluşumlarında bu anlayış yankı buluyor. Devletler gitgide yerel yönetimlere ve çevreye açılıyor, o kesimlerle ekleniyor ve sorunlar karşısında daha esnek tavırlar alıyor. Oysa, Türkiye, hâlâ çevreyi yok saymakta devam ediyor.

Bu da gene ideolojik bir anlayıştan kaynaklanıyor. Her şeyden önce, çevre, Türkiye'de tarihsel olarak zayıf. Dolayısıyla merkeze ağırlığını koyamıyor. İkincisi, devlet, yüzyıl başından bu yana, solidarist bir mantıkla kurulmuş durumda. Solidarizm, toplumun ayrışmamış bir bütün olduğunu öngörüyor. Toplumda, herhangi bir çıkar etrafında örgütlenmiş devletten başka hiçbir güç odağı yoktur, bu anlayışa göre. Olanlar, devletin 'düşmanı'dır.

Bu düşman, şimdi uluslararası yönetim kavramı. Yönetişim, yerel ve sivil yönetimlerin uluslararası düzeydeki soyut ve somut örgütlenmesi. Bu kavram, ulus devletlere kurallar koyuyor ve yaptırımlar dayatıyor. Bizim devlet, bütün uluslararası sivil örgütlenmelerin üyesi. Onlarla etkileşim içinde. Ama, son kertede, bunların hiçbirisini dikkate almıyor. Çünkü, onların varlığını kendi varlığına ve merkezietçi tutumuna bir tehdit olarak görüyor. O nedenle, içeride de, her ne kadar öyle değilmiş gibi yapsa da, çevreye ve sivil inisiyatiflere kapalılığını sürdürüyor. Bu, bilgi saklamaya kadar varan bir sonuç.

Modernite, aklın ideolojisidir. Akıl, tek başına bir şey ifade etmez. Plan, onun somutlaştırılmasıdır. Fakat, ideolojik olmayan hiçbir plan da yoktur. Türkiye de bu gerçeği yaşıyor. Merkezi plan, merkezi yönetim kavramının eskidiğini, yukarıdaki iki nedenden ötürü görmüyor. O nedenle, Kriz Masası türünden uygulamalara gidiyor. Bunlar zorunlu olsa da mevcut model içinde yararlı değil. Çünkü, hiçbir esneklikleri yok. Sivil ve yerel olanı işin içine katmıyor. O zaman da amacı daha baştan kendisine ters düşüyor. Krizi çözmiyor, büyütüyor.

Kriz de depremin değil devletindir ama çözümsüz değildir.